

Oponentský posudok Na habilitačnú prácu

Autor: PhDr. Elena Knopová, PhD.

Názov: Výber z troch teatrologických prác

1. **AAB** KNOPOVÁ, Elena (100%). Činoherná dramaturgia v nových podmienkach a súvislostiach. In *Súčasný slovenský divadlo v dobe spoločenských premien : pohľady na slovenské divadlo 1989-2015.* - Bratislava : Veda : Ústav divadelnej a filmovej vedy SAV, 2017, s. 70-154. [5,2 AH]. ISBN 978-80-224-1620-7.
2. **ADF** KNOPOVÁ, Elena (100%). Theatre in the Context of Poverty, Poverty in the Context of Theatre : the Issue of Poverty and Social Exclusion Demonstrated on Psota [Poverty], Production of Potôň Theatre. In *Slovenské divadlo : revue dramatických umení*, 2016, roč. 64, č. 3, s. 260-280. [1,5 AH]. ISSN 0037-699X.
3. **ABD** KNOPOVÁ, Elena (100%). Na ceste od terapie umením ku komunitnému divadlu. In BALLAY, Miroslav - FOJTÍKOVÁ, Dária - KNOPOVÁ, Elena - LINDOVSKÁ, Nadežda. *Divadlo nielen ako umelecká aktivita.* Bratislava : Ústav divadelnej a filmovej vedy, 2014. 1 DVD, 63 s. ISBN 978-80-971155-3-1.

Oponent: doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

Pracovisko/profesionálne zaradenie: Katedra kulturológie FF UKF v Nitre

1. Originalita a prínos habilitačnej práce:

Habilitačnú prácu E. Knopovej tvorí triáda diel (štúdiá v rozsahu monografie, kapitola monografie a jedna časopisecká štúdiá), ktoré jednotiaco spája výskum nových paradigiem slovenského divadla vo všeobecnosti na podklade tematickej sondáže jeho jednotlivých dramaturgických línií. Zároveň sa v nich objavuje skúmanie hodnôt súčasnej inscenačnej praxe predovšetkým v oblasti sprístupňovania rôznorodosti tém a následne prostredníctvom nich pochopenie (dekódovanie) ich schopnosti nimi komunikovať hodnoty. Svedčí to o autorkinej fundovanosti, zdatnej orientácii v súčasnej dráme i divadle predovšetkým v aktuálnych, transformujúcich sa, spoločensko-kultúrnych procesoch i nových ekonomických podmienkach. V predložených štúdiách sa zameriava nielen na profesionálne zriaďované (repertoárové) divadlá na Slovensku, ale svoj záujem sústreďuje aj na ďalšie typy osobitých profesionálnych divadiel – nezávislé Divadlo Pôtoň sídliace v Bátovciach ako aj Mestské divadlo – Divadlo z Pasáže v Banskej Bystrici ako reprezentant divadla marginalizovaných skupín.

2. Uplatnenie umeleckej práce/výskumu v odbore (doma/v zahraničí):

E. Knopová prispieva k znovu definovaniu hodnôt divadla a divadelnosti. Dokumentuje nielen v oblasti činohernej dramaturgie, ale aj v dramaturgiách osobitých typov divadiel, prepájajúcich svoju tvorbu s výskumom (Divadlo Pôtoň, Bátovce), príp. komunitných divadiel (Mestské divadlo – Divadlo z pasáže, Banská

Bystrica). Týmto spôsobom je pozornosť venovaná najmä k originálnej polohe dramaturgie v autorských divadelných postupoch nezávislého, príp. minoritného divadla. Výskum E. Knopovej je v mnohom prínosnou heuristickou sondou do funkčných kompetencií dramaturgie v širokospektrálnom, pragmatickom rozsahu.

3. Uplatnenie výsledkov umeleckej práce/výskumu v pedagogickej praxi:

Predkladaný materiál habilitačnej práce má rozhodne potenciálne využitie ako povinná študijná literatúra pre poslucháčov rôznych odborov: divadelná dramaturgia, réžia, herectvo, divadelná teória a kritika, divadelný manažment a i. Je zároveň sľubným predpokladom k vzniku vysokoškolskej divadelnej učebnice v rámci predmetu „Hodnotové systémy a divadelná tvorba“.

4. Hĺbka a forma práce s literatúrou, informačnými, resp. inšpiračnými zdrojmi:

E. Knopová sa už dlhodobejšie a systematickejšie zaoberá súčasným slovenským divadlom, jeho novými premenami, inovatívnymi trendami ako aj potenciálom artikulovať rozmanité témy, príp. ucelenejšie tematické okruhy. V predkladanej habilitačnej práci ho doslova predstavuje v ucelenejšom prehľade, resp. snahe o komplexnejšie (celistvejšie) zmapovanie. Autorka sa zväčša orientuje v súčasnej domácej i zahraničnej teatrologickej literatúre ako aj ďalšej odbornej literatúre, ktorú doplnkovo využíva pri svojom heuristickom výskume, prioritne zameranom na divadelnú tvorbu a komunikáciu hodnôt prostredníctvom nej. Inklinuje predovšetkým k teóriám a konceptom postdramatického divadla.

5. Celková umelecká/odborná úroveň habilitačnej práce:

E. Knopová sa vo svojej štúdii *Činoherná dramaturgia v nových podmienkach a súvislostiach* (2017) najprecíznejšie pozrela na situáciu slovenského divadla najmä pätnástich rokov nového milénia v bezprostrednej nadväznosti na predchádzajúcu porevolučnú dekádu (t. j. po roku 1989). Jej doménou sa stala tzv. činoherná dramaturgia v kontexte dobových, spoločenských procesov ako aj nových ekonomických podmienok. V tomto zmysle ju zaujímalo najmä to, čo najviac determinovalo repertoárovú dramaturgiu. Ako sa menila, tvarovala, profilovala repertoárová dramaturgia? Čo ju ovplyvňovalo? Čo konkrétne vplývalo na jej modifikáciu, inováciu? Cez čo vypovedala o stave (morálnej akosti) slovenskej spoločnosti, resp. ako ho komunikovala? Autorka sa jednoznačne dotýkala tejto proklamovanej zodpovednosti inštitucionalizovaných i neinštitucionalizovaných divadiel. Zároveň skúmala i ďalšie perspektívy činohernej dramaturgie v zreteľne iných podmienkach a súvislostiach. Primárne ju zaujímalo či

daná repertoárová dramaturgia je schopná nastoľovať témy, resp. tematické okruhy a komunikovať prostredníctvom nich nejaké hodnoty v kontinuite jednotlivých dekád. E. Knopová tak cielene musela konštatovať, že inscenovaný dramatický titul už *a priori* nesie nejakú vtelenú tému. Úlohou dramaturga je potom nanovo ju osvetľovať a interpretovať. Na podklade inscenačnej tvorby slovenských divadiel takpovediac testovala potenciál tvorcov (dramaturgicko-režijných tímov) artikulovať (komunikovať) rozličné témy: revitalizáciu kultúrnej pamäte, nespracované krivdy z minulosti, národnú a kultúrnu identitu, morálku a hodnoty, osobnosti literárnej histórie, osobnosti formujúce moderné dejiny 20. storočia, zvrátené vojnové ideológie a režimy atď. Týmto spôsobom sa autorka evidentne pokúšala systematizovať a kategorizovať široké spektrum tém v slovenskom divadle po roku 2000 do jednotlivých výstižných okruhov. Dospievala pritom k čitateľnému profilu niektorých slovenských divadiel prostredníctvom ich dramaturgickej orientácie. Všimla si zásadnejšie priority dramaturgickej činnosti a to konkrétne – časté dramaturgické tendencie, vedúce napríklad k iniciovaniu prekladov, napísaniu textu, autorstvu dramatisácií, či prienikov do réžie (režijno-dramaturgickej dvojdomosti) atď. Predkladaná štúdia *Činoherná dramaturgia v nových podmienkach a súvislostiach* by sa mohla považovať za koncíznu diagnostiku dramaturgickej tvárnosti slovenského divadla najmä po roku 2000 s dôrazom na postihnutie rozličných tém: aktuálnych, kontroverzných, tabuizovaných, archetypových, religióznych, kultúrno-historických atď. Mohlo by sa povedať, že sa v istej periodicite prakticky obmieňali ako tematické invarianty v kontinuite jednotlivých divadelných sezón. Zároveň je však potrebné upozorniť na to, že takýto výskum diverzifikovaných tém by si žiadal detailnejší, hlbší pohľad do zložitých spôsobom tematizovania. Často sa napríklad stávalo, že niektoré nastoľované témy produkovali iné subtémy, príp. paralelne ďalšie a ďalšie. Napríklad Villqistove *Bezkyšlíkovce* (DAB Nitra, 2004, réžia: S. Sprušanský) sa nezaoberali iba témou spolužitia homosexuálnych párov (s. 113). Rovnako aj v prípade inscenácie *Mobil* (MD Žilina, réžia: E. Kudláč) sa téma netýkala výhradne matiek závislých od svojich dospelých detí a pod. (s. 117). Taktiež treba poopraviť informáciu v texte tejto štúdie, že Anna Jablonská nebola ruská ale ukrajinská dramatička píšuca v rusom jazyku (s. 114).

V štúdiu *Divadlo v chudobe, chudoba v divadle. Problematizovanie chudoby a sociálneho vyčlenenia na príklade inscenácie Psota Divadla Pôtoň* (2016) sa autorka zamerala na nezriedkavé fenomény súčasnej slovenskej divadelnej praxe.

Nie nadarmo si E. Knopová vybrala Divadlo Pôtoň – nezávislé profesionálne divadlo fungujúce na vidieku v obci Bátovce na juhozápade Slovenska. Na príklade profilovej inscenácie *Psota* (2012) skúmala tému chudoby. Namiesto dekódovania tematickej roviny divadelnej inscenácie radšej obrátila svoju pozornosť na procesualnosť divadelnej tvorby v jej rekonštrukcii. Presnejšie povedané, snažila sa zachytiť výskum témy režijno-dramaturgickej dvojice (Iveta Ditte Jurčová a Michal Ditte). Išlo o jej vyabstrahovanie z prostredia zjavne stigmatizovaného regiónu, sužovaného dlhodobou nezamestnanosťou, ekonomickou, demografickou i sociálnou zaostalosťou a pod. Knopovej hlavný záujem teda tkvel v teatrologickom výskume dramaturgických priorít rozličných divadiel na Slovensku. Rovnako aj v prípade banskobystriického Divadla z pasáže v kapitole *Na ceste od terapie umením ku komunitnému divadlu* (2014) kolektívnej monografie *Divadlo nielen ako umelecká aktivita* sa autorka podujala zase na rekonštrukciu mechanizmov genézy a tvorby tohto divadla. Pochopením autonómnej hodnoty jeho diel sa tak autorke pootvorili dvierka k pluralitnej komunikačnej dimenzii divadla marginalizovaných skupín.

6. Ďalší komentár k habilitačnej práci:

Knopovej výskum sa poväčšine zúžil na problematiku dramaturgie. Vďaka tomu sa jej pohľad zameril na veľkú premenlivosť tém v súčasnom slovenskom divadle. Autorkinou doménou sa stalo zaznamenávanie týchto ustavičných prílívov, tendencií a objavov. Aj preto sa predkladaný výskum činohernej dramaturgie týkal najväčšmi divadelnej komunikácie.

E. Knopová jednotiaco nasledovala vo všetkých predkladaných dielach habilitačnej práce rovinu tejto komunikačnej nite. Následne sa vždy dopracovala k intencionalite divadelnej tvorby. Jej výskum tak mohol zostať v rovine výskumov tém výhradne v repertoárovej činohernej dramaturgii, príp. nepravidelnej dramaturgii, alebo sa mohol dotýkať oblasti tematólogie. Knopovej zvládnutá metodológia analýzy dramatického textu ako aj divadelnej inscenácie v mnohom predstavovala vstupnú bránu k identifikovaniu príslušných tematických línií v súčasnom slovenskom divadle (témy súvisle „vylupovala“ z inscenačnej činnosti jednotlivých divadiel). Dôsledne pritom ctíla jednotný historicko-vedný prístup, ktorý dôsledne dodržiavala v rámci monitorovania činohernej dramaturgie v nových podmienkach a súvislostiach slovenských divadiel (zriaďovaných), jednom nezávislom divadle na vidieku a divadle komunitného typu.

Sumárne možno charakterizovať Knopovej myslenie o divadle ako snahu postupovať od vyabstrahovania témy: o čom divadelné dielo rozpráva (tematológia), čiastočne aj ako rozpráva (naratológia), k pochopeniu ani nie tak zmyslu divadelného diela (sémantika), ale finálnej hodnoty samotnej divadelnej tvorby (axiologické hľadisko). Od sledovania a skúmania intencionality divadelnej tvorby sa napokon dopracovala k axiológii divadla. Nachádzala zväčša rôznorodé témy, prostredníctvom ktorých divadlo komunikovalo hodnoty. V konečnom dôsledku sa intenzívne usilovala pochopiť tendencie a zámery konkrétnej inscenačnej činnosti.

7. Odporúčenie:

Odporúčam uchádzačke: PhDr. Elene Knopovej, PhD. udelenie titulu docent v odbore habilitačného a inauguračného konania: divadelné umenie.

doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

10. 2. 2020 v Nitre